

DOI: [10.32702/2307-2156-2018.11.30](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2018.11.30)

УДК 352/353

А. П. Лелеченко,

*кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри регіонального управління,
місцевого самоврядування та управління містом, Національна академія державного
управління при Президентові України, м. Київ*

ЗАСАДНИЧІ ОСНОВИ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ: ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА БАЗОВІ ДОКУМЕНТИ

A. Lelechenko

*Candidate of Science in Public Administration, Ph.D. in Public Administration, Associate
Professor, Associate Professor of the Department of Regional Governance, Local Self-Government
and Urban Management, The National Academy for Public Administration under the President of
Ukraine, city of Kyiv*

FUNDAMENTAL FOUNDATIONS OF BALANCED DEVELOPMENT REGIONAL POLICY: BACKGROUND HISTORY AND BASIC DOCUMENTS

У статті розглянуто еволюцію становлення регіональної політики збалансованого розвитку. Охарактеризовано загальні історичні особливості формування регіональної політики сталого розвитку в розвинених країнах світу та виділено етапи виникнення та становлення концепції збалансованого розвитку. З'ясовано, що в рамках кожного етапу розроблялись та приймались базові документи, що визначали особливості формування й реалізації регіональної політики сталого розвитку в розвинених країнах світу. Названо проблеми, на вирішення яких спрямовувалась діяльність країн щодо збалансованого розвитку територій. Досліджено принципи, які визначені базовими документами щодо формування й реалізації регіональної політики сталого розвитку в розвинених країнах світу. Обґрунтовано стратегічну роль органів державної влади при прийнятті та реалізації рішень щодо сталого розвитку.

The article discusses the evolution of the development of regional policy of balanced development. Effective activities of the International Commission on Environment and Development were examined, the task of which was to propose long-term strategies, ways and means of ensuring balanced economic development, use of natural resources, population growth and environmental protection. The general historical features of regional sustainable development policy formation in developed countries are described and the stages of emergence and development of the concept of balanced development are highlighted. It was found out that basic documents were developed and adopted at each stage, defining the peculiarities of formation and implementation of regional sustainable development policy in developed countries of the world. The problems addressed by the activities of the countries concerning the balanced development of the territories are named. It is established that all basic documents defining the peculiarities of formation and implementation of regional policy of sustainable development in the developed countries of the world, view the world

as a coherent system consisting of a complex of spheres and problems and requiring special professional attention. The principles that are defined in the basic documents on the formation and implementation of regional sustainable development policy in developed countries are explored. Regional Sustainable Development Policy is presented as a sustainable economic growth and defense capability of a country (region) by making appropriate socio-political decisions by public authorities, provided such decisions are not available on an international scale. The strategic role of the state authorities, which should be the main subject of decision making and implementation of sustainable development decisions. on the other hand, to anticipate the probable risks in the absence of optimization mechanisms for the implementation of relevant decisions, is substantiated.

Ключові слова: *сталій розвиток, регіональна політика сталого розвитку, навколишнє середовище, концепція сталого розвитку, базові документи.*

Key words: *sustainable development, regional sustainable development policy, environment, sustainable development concept, basic documents.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сьогодні людство переживає важкий період загрозового розростання глобальної екологічної кризи, коли гостро стоїть питання про шляхи її нейтралізації, подолання та ліквідації. Розуміння людством реальної небезпеки екологічної катастрофи, яка загрожує існуванню цивілізації, стало причиною початку розробки концепції сталого розвитку. Новою людиноцентричною парадигмою розвитку суспільства виступає сталий розвиток, який доцільно розуміти не лише в контексті зміни стосунків людини і природи задля розширення можливостей економічного зростання, а як скоординовану глобальну стратегію виживання людства. Розв'язання екологічних проблем сприятиме і економічному розвитку держав, регіонів, територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Широке коло питань проблематики сталого розвитку, формування та реалізації відповідної політики розробляють провідні вітчизняні та закордонні наукові школи, представниками яких є: З. Герасимчук, Б. М. Данилишин, М. Долішній, М. Згуровський, О. Кононенко, В. Кравців, Л. Масловська, Л. Мельник, Б. Патон, Л. Руденко, В. Степанов, В. Трегобчук, С. Харічков, М. Чумаченко та багато інших.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження еволюції виникнення та формування базових документів регіональної політики сталого розвитку. Для досягнення мети було визначено такі завдання: дослідити етапи виникнення та становлення концепції сталого розвитку; проаналізувати зміст основних базових документів щодо формування й реалізації регіональної політики сталого розвитку в розвинених країнах світу; визначити роль ООН у визначенні та втіленні ідей сталого розвитку; обґрунтувати принципи впровадження сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Ще в 40-х рр XX ст. академік В.І. Вернадський звернув увагу на глибокі якісні зміни, що відбуваються на Землі під впливом людського розуму і виробничої діяльності людства, на глобальний характер інтелектуальних, інформаційних, екологічних і соціально-економічних процесів, пізнання і розумне керування якими вимагає тісної співпраці фахівців різних галузей науки і народного господарства [1]. Запропонована В.І. Вернадським теорія ноосферної концепції розвитку людства залишається в історії науки як відправна точка виникнення концепції сталого розвитку і знаходить прихильників до цього часу.

Через двадцять років після того розгорнув активну діяльність Римський клуб (творче об'єднання вчених різних країн під керівництвом Авреліо Печчеї), який поставив за мету вивчення глобальних, взаємопов'язаних соціальних, економічних, технічних, демографічних і політичних явищ, зокрема таких, як безконтрольне збільшення кількості населення Землі, безробіття, голод, виснаження природних ресурсів, енергетична криза, деградація природного довкілля, а також занепад моральних цінностей і віри [2, с. 13].

Наступною у хронологічному вимірі впродовж 1984-1986 рр є ефективна робота Міжнародної комісії з навколишнього середовища і розвитку під керівництвом прем'єр-міністра Норвегії Г.Х. Брунтланд. Її завданням було запропонувати довготермінові стратегії, способи і засоби забезпечення збалансованого розвитку економіки, використання природних ресурсів, росту народонаселення та охорони довкілля. Саме ця Комісія ініціювала захід планетарного масштабу – Конференцію ООН з найактуальніших питань – стану довкілля і сталого розвитку (в Ріо-де-Жанейро, 1992 р.) [2, с. 16].

Характеризуючи загальні історичні особливості формування регіональної політики сталого розвитку в розвинених країнах світу, необхідно виділяють такі етапи виникнення та становлення концепції збалансованого розвитку:

1. Червень, 1972 р., Стокгольм, Швеція – відбулася Конференція ООН з проблем навколишнього середовища, яка стала першою віхою в історії становлення концепції збалансованого розвитку. Саме на

Стокгольмській конференції було вперше внесено до міжнародного порядку денного питання про взаємозв'язок між економічним розвитком і погіршенням стану навколишнього середовища. За підсумками конференції – прийнято Декларацію Конференції ООН з проблем навколишнього середовища, яка містила 26 принципів і план дій із 109 пунктів. У принципах вперше було наведено перелік законів з природоохоронної діяльності на державному та міжурядовому рівнях. Конференція у Стокгольмі поклала початок розвитку природоохоронної політики на державному рівні, а також природоохоронного руху в світовому масштабі.

2. Грудень, 1972 р. – започатковано Програму ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП, United Nations Environmental Program, UNEP), яка залишається і сьогодні провідною установою у світі з проблем навколишнього середовища і представлена також в Україні.

3. Жовтень, 1982 р. Засідання Генеральної асамблеї ООН – прийнято Всесвітню Хартію природи («The World Charter of Nature Defense»), в якій проголошується принципи збереження природи, відповідно до яких будь-яка діяльність людини, що впливає на природу, має бути керованою і оціненою. У першому з принципів Хартії сказано: «Природу необхідно поважати і не порушувати її основні процеси».

4. 1983-1987 рр. У 1983 р. Генеральна Асамблея ООН утворила Міжнародну комісію з навколишнього середовища і розвитку (МКНСР, World Commission on Environment and Development, WCED). Головою Комісії стала прем'єр-міністр Норвегії Гру Харлем Брундтланд. До завдань Комісії входило розроблення основних принципів, показників збалансованого розвитку, а також глобальної еколого-економічної програми дій. У 1987 р. за результатами роботи Комісії Г.Х. Брундтланд опубліковано доповідь «Наше спільне майбутнє» («Our common future»), в якій представлено нову концепцію збалансованого розвитку, як альтернативу розвитку, що базується на необмеженому економічному зростанні. У доповіді «Наше спільне майбутнє» було вперше визначено поняття збалансованого розвитку, що трактується як розвиток, за якого нинішні покоління задовольняють свої потреби, при цьому не ставлячи під загрозу можливість задовольняти потреби майбутніх поколінь.

5. 1992 р., Ріо-де-Жанейро, Бразилія. Концепція збалансованого розвитку була платформою для скликання Другої Конференції ООН з питань природного середовища та розвитку, яка мала назву «Саміт Землі». Результатом конференції було прийняття п'яти підсумкових документів, серед яких, зокрема:

- «Декларація Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку», яка й понині є ключовим документом у галузі природоохоронної діяльності та впровадження збалансованого розвитку, складається із 27 принципів, що спрямовані на визначення нового, справедливого, глобального партнерства завдяки створенню інших рівнів співробітництва між державами, ключовими секторами суспільства та громадянами;

- «Порядок денний на ХХІ століття» («Agenda 21»), в якому кожній країні було рекомендовано розробити національну стратегію збалансованого розвитку з урахуванням необхідних природоохоронних заходів;

- «Рамкова конвенція ООН щодо змін клімату»;

- «Конвенція щодо збереження біологічного різноманіття»;

- «Декларація щодо напрямку розвитку, охорони та використання лісів».

6. 1997 р., Нью-Йорк, США – зустріч на вищому рівні (спеціальна сесія Генеральної Асамблеї ООН) «Планета Земля» + 5 була присвячена огляду та оцінці реалізації Порядку денного на ХХІ століття, яка містила такі заходи:

- «Ріо+5» Форум (13 - 19 березня 1997 р., Ріо-де-Жанейро, Бразилія), де було реалізовано можливість для багатьох неурядових організацій обговорити й вирішити питання впровадження збалансованого розвитку, втілити питання з порядку денного у конкретні дії;

- П'ята сесія Комісії ООН зі збалансованого розвитку (7 - 25 квітня 1997 р., Нью-Йорк, США), на якій відбулися переговори керівників урядів щодо документів, які були прийняті під час зустрічі на вищому рівні «Планета Земля» («Ріо+5»).

7. 2002 р., Йоганнесбург, ПАР – Всесвітній саміт ООН, на якому було представлено огляд десятирічного досвіду просування до збалансованого розвитку. За підсумками Йоганнесбурзького саміту – прийнято два документи: Йоганнесбурзьку декларацію зі збалансованого розвитку та План виконання рішень Порядку денного на ХХІ ст. Особливий пріоритет був наданий соціальним проблемам збалансованого розвитку: подоланню бідності, розвитку охорони здоров'я, особливо санітарії, забезпеченню чистою питною водою та ін. Значну увагу було приділено проблемі втрати біорізноманіття. На Йоганнесбурзькому саміті також обговорювали нові проблеми, про які не йшлося на Конференції в Ріо-де-Жанейро, серед яких – торгівля, глобалізація та фінансування збалансованого розвитку.

8. 1992 рік, Ріо-де-Жанейро, Бразилія – ООН збрала уряди, міжнародні організації та основні групи для того, щоб спільно виробити ряд дієвих заходів, здатних знизити рівень бідності і одночасно сприяти створенню гідних робочих місць, чистої енергетики та раціональнішого і справедливого використання природних ресурсів. Глави держав і урядів ухвалили підсумковий документ Конференції «Майбутнє, якого ми прагнемо», в якому була підтверджена прихильність меті, прийнятій на Всесвітньому саміті зі збалансованого розвитку у 2002 р.: курсу на збалансований розвиток і забезпечення побудови економічно, соціально та екологічно збалансованого майбутнього для нашої планети, для нинішнього і майбутніх поколінь.

На Конференції поряд із загальними офіційними документами були проголошені добровільні зобов'язання. Понад 700 із яких з боку груп громадянського суспільства, ділових кіл, уряду, університетів та

інших учасників були оприлюднені на головній сторінці сайту “Ріо+20”.

Зокрема, Україну у розділі “Екологізація Освіти” Добровільних зобов’язань Конференції ООН зі збалансованого розвитку “Ріо+20” представляють Всеукраїнська екологічна ліга, Міжнародний інститут “Асоціація регіональних екологічних проблем” та Інститут екологічної економіки Гунда (США).

9. 2015 р., Нью-Йорк, ювілейна 70-а сесія Генеральної Асамблеї ООН, США – відбувся Саміт зі сталого розвитку – Порядок денний “Період після 2015 р.” та прийнято документ “Цілі сталого розвитку”, який визначав:

- п’ять рушійних елементів: універсальність, інтеграція, права людини, рівність та розвиток, які повинні до 2030 р. викоринити злиденність і повсюдно сприяти економічному процвітання, соціальному розвитку та охороні довкілля;

- комплексні, взаємопов’язані і неподільні 17 цілей сталого розвитку, які повинні виступати цілями людства і мати всесвітній характер, а також 169 проміжних завдань направлених на усунення основних системних перешкод на шляху до сталого розвитку, зокрема нерівності, нестійкого споживання і виробництва, відсутності належної інфраструктури та гідної роботи тощо.

На сьогодні, основними базовими документами, що визначають особливості формування й реалізації регіональної політики сталого розвитку в розвинених країнах світу є, насамперед, Конвенції Ріо:

- “Конвенція з біологічного різноманіття” (UN Convention on Biological Diversity – CBD). Її мета – збереження та відновлення біологічного різноманіття, його стале використання, в тому числі і шляхом справедливого розподілу отриманих від цього вигід. Завдяки втручання людини, руйнуванню екосистем, темпи вимирання окремих видів живих організмів сьогодні у сотні чи навіть тисячі разів перевищують ті, які є нормою. Втрата біорізноманіття збіднює всю планету, супроводжує деградацію екосистем і може мати негативний вплив на сільськогосподарське виробництво та на економіку цілих регіонів, а також на сільське населення, яке використовує не тільки культивовані культури, але й дикі. Якість функціонування екосистем також має важливе значення для заходів з пом’якшення клімату. Видове різноманіття стало важливим стимулом для розвитку туристичної галузі у багатьох регіонах світу. Отже, є безпосередній зв’язок між збереженням різноманіття видів та забезпеченням економічного розвитку і соціальної захищеності населення [3].

- “Рамкова конвенція про зміну клімату” (The United Nations Framework Convention on Climate Change – UNFCCC). Її мета – стабілізація концентрації в атмосфері парникових газів на рівні, якій забезпечить запобігання негативним антропогенним змінам клімату. Зменшення кількості опадів у посушливих регіонах спричинить опустелювання та зменшення родючості ґрунту, погіршення ареалу диких тварин та рослин, та негативні наслідки для життя сільського населення. Вже зараз глобальне підвищення температури створює сприятливі умови для переміщення комах, які передають малярію, в Європу (охорона здоров’я). Через підвищення рівня світового океану мільйони людей по всьому світу будуть вимушені залишити свої жителя, зокрема, мешканці європейських приморських міст. Це призведе не тільки до людських жертв, але й завдасть шкоди інфраструктурі у багатьох країнах. Зміна клімату може викликати конфлікти через розподіл природних ресурсів і створить загрозу продовольчій безпеці, що в свою чергу спричинить міграцію населення і збільшить ризик етнічних та інших соціальних конфліктів [4].

- “Конвенція про боротьбу з опустелюванням” (the United Nations Convention to Combat Desertification – UNCCD). Її мета – як запобігання подальшому опустелюванню земель, так і пом’якшення негативного впливу посух. Опустелювання та деградація земель – виклик всьому людству, адже “здорові” та стабільні ґрунти є основою сільського господарства. Найбільше від деградації земель страждає сільське населення, але це неминуче відбивається на всьому суспільстві. Деградація земель зменшує їх родючість, тому доходи сільського населення скорочуються, а якість їжі та забезпеченість нею серед селян стрімко падає. Масштабна міграція у міста збільшує тиск на інфраструктуру міст та сферу надання послуг. Серед наслідків таких процесів – підвищення рівня бідності міського населення та загострення соціальних проблем. Значна деградація земель в певному регіоні може створити загрозу для продовольчої безпеки, від чого може постраждати велика кількість населення. Також значними будуть негативні наслідки для біорізноманіття та цілісності екосистем [5].

Натомість, варто зазначити, що серед базових документів, що визначають особливості формування й реалізації регіональної політики сталого розвитку в розвинених країнах світу особливе місце займає “Декларація Ріо з навколишнього середовища та розвитку” (1992 р.), яка визначає права й обов’язки держав світу у межах концепції сталого розвитку та містить такі основні принципи:

- у центрі уваги розвитку – люди, які мають право на здорове та якісне життя у гармонії з природою;
- право на розвиток має бути реалізоване таким чином, щоб задовольняти потреби в розвитку і зберігати довкілля для нинішніх і наступних поколінь;
- охорона довкілля має стати невід’ємною частиною процесу розвитку і не може розглядатися окремо від нього;
- всі держави й народи мають співпрацювати для ліквідації бідності і злиднів;
- обмеження і відмова від тих моделей виробництва, які не відповідають сталому розвитку;
- проведення відповідної демографічної політики [6].

Наступним базовим документом, що визначає особливості практичної реалізації регіональної політики сталого розвитку в розвинених країнах світу є Програма дій “Порядок денний на XXI століття” (“Agenda 21”, 2002 р.), який регламентує основну мету діяльності усіх країн-учасників – просування шляхом сталого розвитку

суспільства, за якого задовольняються потреби сучасності без загрози майбутнім поколінням задовольняти свої потреби, а також визначає комплексний підхід до проблем довкілля та розвитку на основі глобального партнерства та має 115 напрямів програми. Він складається із 4 розділів та 40 глав.

Перший розділ присвячено економічним та соціальним проблемам людства. Другий – відображає напрями збереження та раціонального використання ресурсів для розвитку. Третій розділ показує необхідність посилення ролі та значення великих суспільних груп населення: жінок, комерційних структур, профспілок, фермерів, дітей та молоді, представників корінного населення, науковців, органів місцевої влади й недержавних організацій у досягненні цілей сталого розвитку суспільства. Четвертий – висвітлює способи та методи реалізації Концепції сталого розвитку [7].

Цілі та завдання політики сталого розвитку в розвинених країнах світу визначає також і такий документ, як “Цілі розвитку тисячоліття” (2000 р.), де виокремлено міжнародні цілі розвитку, сформульовані в Декларації тисячоліття ООН 189 країнами-членами ООН та 23 міжнародними організаціями, серед яких основних вісім: викоринення крайнього зубожіння та голоду; надання всім жителям планети початкової освіти; забезпечення гендерної рівності та розширення прав жінок; зменшення дитячої смертності; покращення охорони здоров’я матерів; боротьба з ВІЛ/СНІДом, малярією та іншими захворюваннями; забезпечення екологічної стійкості; формування глобального партнерства в цілях розвитку [8].

Крім того, до основних базових документів, що визначають особливості формування й реалізації регіональної політики сталого розвитку в розвинених країнах світу слід віднести:

- Йоганнесбурзьку декларацію зі сталого розвитку (2002 р.), де йдеться про основні завдання задля досягнення сталого розвитку: подолання бідності, зміни моделей споживання, охорони і раціонального використання природної ресурсної бази. Декларація підтвердила зобов’язання урядів приділяти особливу і першочергову увагу вирішенню глобальних проблем, які створюють загрозу сталому розвитку. В документі визнається той факт, що у світовій спільноті є ресурси для вирішення проблем, пов’язаних із подоланням бідності та забезпеченням сталого розвитку, і будуть ініційовані додаткові заходи для використання цих наявних ресурсів [9].

- документ “Ріо+ 20. Майбутнє, якого ми прагнемо” (2012 р.) – підтверджує необхідність дотримання Йоганнесбурзької декларації, а також курсу на стійкий розвиток і на забезпечення побудови економічно, соціально та екологічно збалансованого майбутнього для планети, необхідність подальшого просування ідеї збалансованого розвитку на всіх рівнях та інтеграції його економічної, соціальної та екологічної складових і врахування їх взаємозв’язку [10].

- Резолюція A/RES/70/1, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 25 вересня 2015 р., про підсумковий документ “Перетворення нашого світу: Порядок денний сталого розвитку 2030” [11].

Наріжним стрижнем для усіх базових документів, що визначають особливості формування й реалізації регіональної політики сталого розвитку в розвинених країнах світу є те, що світ розглядається в них як цілісна система, що складається із комплексу сфер та проблем і вимагає окремої фахової уваги, зокрема у таких сферах як: економічного та соціального розвитку; екології; збереження мінерально-сировинної бази; сталого розвитку промисловості; транспорту; сільського господарства; збереження земельних, водних, лісових ресурсів; сталого розвитку морів та прибережних районів; збереження біологічного та ландшафтного різноманіття; сталого розвитку гірських районів; забруднення атмосферного повітря; сталого туризму; переробки відходів; освіти тощо. Крім того, в усіх базових документах, що визначають особливості формування й реалізації регіональної політики сталого розвитку в розвинених країнах світу сталий розвиток впроваджується на основі принципів:

- взаємозалежності, що передбачає оцінку взаємозв’язку людини і природи на місцевому та глобальному рівнях;

- різноманітності, що означає оцінку важливості природного і культурного розмаїття в нашому житті, економіки і добробуту;

- права і обов’язків – включає в себе розуміння важливості універсальних прав і визнання, що наші дії можуть мати наслідки для нинішнього і майбутніх поколінь.

- невизначеності і запобіжних заходів – це розуміння того, що наші дії можуть привести до непередбачуваних наслідків і заохочення до обережного підходу до добробуту нашої планети.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Проведений аналіз засадничих основ становлення регіональної політики збалансованого розвитку, історія їх виникнення дозволяє стверджувати, що найбільш поширені підходи до розуміння сутності регіональної політики сталого розвитку знайшли своє відображення у міжнародно-правових документах. Останні, в тій чи іншій формі визначають пріоритетні вектори поступального розвитку світової спільноти у її прагненні сформувати національні концепції та практичні підходи щодо забезпечення сталого розвитку територій.

Саме ці концепції і визначають основні напрями діяльності влади та критерії ефективності функціонування національних систем державного управління в окремих країнах світу, характеризуючи основні механізми регуляції потреб громадян та можливості соціальної системи.

Список літератури.

1. Вернадський В. Наукова думка як планетне явище / Хроніка. 2000-2004. – №1-2 (57-58). – С.11-219.
2. Кононенко О. Ю. Актуальні проблеми сталого розвитку: навчально-методичний посібник / О. Ю.

Кононенко. – К. : ДП “Прінт сервіс”, 2016. – 109 с.

3. Конвенція про охорону біологічного різноманіття від 1992 року (укр/рос) / Конвенцію ратифіковано Законом № 257/94-ВР від 29.11.94 р. [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <http://www.sd4ua.org/wpcontent/uploads/2015/02/CBD.pdf>

4. Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату // Конвенцію ратифіковано Законом № 435/96-ВР від 29.10.96, ВВР, 1996, № 50, ст. 277.

5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу з опустелюванням у тих країнах, що потерпають від серйозної посухи та/або опустелювання, особливо в Африці // Закон України № 61-IV від 04.07.2002, ВВР, 2002, № 36, ст. 267.

6. Рио-де-Жанейрская декларация по окружающей среде и развитию. Принята Конференцией ООН по окружающей среде и развитию, Рио-де-Жанейро, 3-14 июня 1992 г. [Електронний ресурс] // – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_455

7. “Повестка дня на XXI век” – Путь к устойчивому развитию. Теоретические основы перспективной программы ООН / Сайт Университета Управления “ТИСБИ” // Вестник ТИСБИ. – 2003. – № 4. – С. 23-27.

8. Цілі розвитку тисячоліття 2000 – 2015. Представництво ООН в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/mdgs>.

9. Сталий розвиток як парадигма суспільного зростання XXI ст. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.geograf.com.ua/geoinfocentre/20-human-geography-ukraineworld/273-stalyi-rozvytok-yak-paradygma-suspilnogo-zrostantnya-21-st>

10. Підсумки Конференції ООН зі збалансованого розвитку Ріо+20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cgm.rv.ua/node/56>

11. Преобразование нашего мира: Повестка дня в области устойчивого развития на период до 2030 года // Резолюция, принятая Генеральной Ассамблеей ООН 25 сентября 2015 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sd4ua.org/wpcontent/uploads/2015/02/SD_resolution_NY_2015.pdf

References.

1. Vernads'kyj, V. (2004), “Scientific thought as a planetary phenomenon”, *Khronika*, vol. 1-2, pp. 11–219.

2. Kononenko, O. Yu. (2016), *Aktual'ni problemy staloho rozvytku* [Actual problems of sustainable development], К. : ДП “Print servis”.

3. The Verkhovna Rada of Ukraine (1994), The Law of Ukraine “Convention on the Protection of Biological Diversity of 1992”, available at: <http://www.sd4ua.org/wpcontent/uploads/2015/02/CBD.pdf> (Accessed 02 November 2018).

4. The Verkhovna Rada of Ukraine (1996), The Law of Ukraine “United Nations Framework Convention on Climate Change”, *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, vol. 50, p. 277.

5. The Verkhovna Rada of Ukraine (2002), The Law of Ukraine “United Nations Convention to Combat Desertification in Countries Affected by Serious Drought and / or Desertification, especially in Africa”, *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, vol. 36, p. 267.

6. The Verkhovna Rada of Ukraine (1992), “Rio Declaration on Environment and Development. Adopted by the UN Conference on Environment and Development”, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_455 (Accessed 05 November 2018).

7. Sajt Universiteta Upravlenija “TISBI” (2003), “Agenda 21” - The Path to Sustainable Development, *Vestnik TISBI*, vol. 4, pp. 23-27.

8. “Millennium Development Goals 2000 – 2015”. *Predstavnytstvo OON v Ukraini*, available at: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/mdgs> (Accessed 05 November 2018).

9. “Sustainable development as a paradigm for social growth in the 21st century”, available at: <http://www.geograf.com.ua/geoinfocentre/20-human-geography-ukraineworld/273-stalyi-rozvytok-yak-paradygma-suspilnogo-zrostantnya-21-st> (Accessed 25 October 2018).

10. “Results of the UN Conference on Balanced Development Rio + 20”, available at: <http://cgm.rv.ua/node/56> (Accessed 22 October 2018).

11. “Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development” (2015), *Rezoljucija, prinjataja General'noj Assambleej OON 25 sentjabrja 2015 goda*, available at: www.sd4ua.org/wpcontent/uploads/2015/02/SD_resolution_NY_2015.pdf (Accessed 25 October 2018).

Стаття надійшла до редакції 20.11.2018 р.